

KREIPIMASIS DĖL MOKESČIŲ REFORMOS IR VIEŠŲJŲ POLITIKŲ SKAIDRUMO

2018 m. balandžio 12 d., Vilnius

Mes, atstovaujantys viešojo sektoriaus – švietimo ir mokslo, sveikatos apsaugos ir socialinės apsaugos – profesinėms grupėms, kreipiamės į šalies gyventojus ir valdžios atstovus dėl mums visiems rūpimų valstybės ateities klausimų.

Pastaruosius metus rengėme akcijas, protestus, kreipėmės į Seimo narius bei ministerijų atstovus. Bandėme įtikinti, kad nukraujavęs viešasis sektorius negali Lietuvos žmonėms garantuoti pilnaverčių sveikatos, socialinių paslaugų ir gero išsilavinimo. Deramai finansuojamos ir visuotinai prieinamos viešosios paslaugos iš esmės gali sumažinti gėdingus augančio Lietuvos visuomenės atsilikimo ir spartaus tautos nykimo rodiklius – skurdą, nelygybę, emigraciją.

Deja, viešasis sektorius Lietuvoje yra ir prastai finansuojamas, ir neretai valdomas siaurų idėjų ir interesų. Neskaidrus valdymas sukuria prielaidas atskirų grupių interesų tenkinimui ir valstybės lėšų švaistymui, viešųjų politikų kokybę smukdantiems veiksams. Bene svarbiausias politikų argumentas, kodėl viešasis sektorius nėra deramai finansuojamas, – neįgyvendinamos struktūrinės reformos. Visa tai lemia viešojo sektoriaus mažakraujystę, neleidžia įgyvendinti užsibrėžtų tikslų ir pakerta žmonių pasitikėjimą valstybe. Vietoj pilietinio aktyvumo, matome rezignaciją, traukimąsi iš viešojo gyvenimo ir Lietuvos.

Smarkiai atsiliekame nuo Estijos ir kitų panašaus ekonominio lygio Europos Sąjungos (ES) valstybių narių pagal surenkamas biudžetines pajamas. Pagal įvairius skaičiavimus, nesurinkti mokesčiai siekia nuo šešių iki dešimties procentų bendrojo vidaus produkto. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija ir Tarptautinis valiutos fondas pastarųjų metų savo ataskaitose apie Lietuvos ekonominę ir socialinę būklę konstatuoja, kad Lietuvoje, lyginant su kitomis ES valstybėmis narėmis, nėra pakankamai užtikrinamas socialinis teisingumas. Šios organizacijos rekomenduoja reformuoti mokestinę sistemą, kad būtų pagerintas mokesčių surinkimas ir užtikrintas deramas visuomenei būtinų viešųjų paslaugų finansavimas.

Viešajam sektoriui taip pat būdingas neskaidrus, siaurus interesus tenkinantis valdymas visuose politikos formavimo ir įgyvendinimo lygmenyse. Valdžios keliami tikslai ir siūlomi sprendimai dažniausiai nenuoseklūs ir neparemti jokia išsamia kaštų ir naudos analize. Strateginiai sprendimai priimami siaurose, neaiškiais principais sudarytose ir uždarai veikiančiose darbo grupėse. Dauguma sistemos dalyvių į šiuos svarstymus neįtraukiami ir nesistengiama sužinoti jų pozicijos. Sprendimų įgyvendinimas ir priežiūra – taip pat fragmentiški. Valstybė iki šiol nėra išplėtojusi aiškios ir visa apimančios atvirų duomenų politikos, kuri suteiktų galimybę visiems piliečiams laiku įvertinti, kaip laikomasi priimtų sprendimų ir kokie jų rezultatai.

Todėl reikalaujame atlikti šiuos neatidėliotinus darbus:

- Įgyvendinti realią mokestinės sistemos pertvarką, kuri užtikrintų proporcingą darbo jėgos ir kapitalo apmokestinimą ir leistų surinkti į valstybės išdą bent tiek lėšų, kiek vidutiniškai surenkama kitose panašaus ekonominio išsivystymo ES valstybėse narėse;
- Nuosekliai didinti švietimo ir mokslo, sveikatos apsaugos, kultūros ir socialinės apsaugos viešąjį finansavimą ir bent kelis kartus pakelti šių sričių darbuotojų atlyginimus, taip užtikrinant jų konkurencingumą su privačiu sektoriumi ir kitomis ES valstybėmis narėmis;
- Sukurti sąžiningą viešojo sektoriaus darbuotojų darbo apmokėjimo sistemą, kuri užkirstų kelią selektyviam atlyginimų didinimui tik kai kurioms, „privilegiuotoms“ grupėms. Nustatyti aiškius atlyginimų formavimo principus atsižvelgiant į darbuotojų kompetenciją ir atsakomybes;
- Atliekant mokestinės politikos ir kitas pertvarkas, taip pat sprendžiant, kaip panaudoti surinktas biudžeto lėšas, organizuoti kuo viešesnius svarstymus, į juos įtraukiant visų sistemos dalyvių ir svarbiausių pilietinių organizacijų atstovus;
- Įtvirtinti esminį politikos formavimo principą, kad bet kokios viešųjų politikų reformos turi remtis detalio, profesionaliai parengta ir visuotinai prieinama kaštų-naudos analize, o strateginius sprendimus priimančios darbo grupės veiktų skaidriai ir jų sudėtis būtų tinkamai subalansuota;
- Stiprinti viešųjų sistemų profesinių bendruomenių savivaldą ir užkirsti kelią tokioms reformoms, kurios šiose sistemose tik didintų administracinę naštą ir plėstų biurokratinę struktūrą, nekurdamas apčiuopiamos pridėtinės vertės
- Sukurti veiksmingą atvirų duomenų politiką, leidžiančią kiekvienam piliečiui stebėti, kaip funkcionuoja esminės, valstybės gerovę užtikrinančios viešosios politikos ir kokie jų reformų rezultatai;
- Įgalinti Seimo kontrolieriaus tarnybą ir kitas centrinės priežiūros institucijas kur kas veiksmingiau ir operatyviau tirti bet kokius aukštų valstybės pareigūnų piktnaudžiavimo ir neskaidraus valdymo atvejus, taip pat užtikrinti jų politinį nepriklausomumą.

Šiais metais minime modernios Lietuvos valstybės sukūrimo šimtmetį. Atkurdamą savo nepriklausomybę 1990 metais, lietuvių tauta turėjo aiškų lūkestį sukurti atvirą, teisingą, darnią pilietinę visuomenę ir teisinę valstybę. Šie pamatiniai siekiai vėliau įtvirtinti visuotiniu referendumu priimtose Konstitucijos preambulėje. Mes neprarandame šios vilties ir raginame visus geros valios žmones telktis vardan laisvos ir demokratinės Lietuvos.